

Date: 13th January-2026

FRANSIYA DAVLATINING TA'LIM TIZIMI

Mo'minova Sabina, Alimardonova Guli

University of management and future technologies, pedagogika-23 guruh talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada Fransiya davlatining ta'lim tizimi, uning tuzilishi va asosiy bosqichlari tahlil qilinadi. Maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan uzluksiz ta'lim tizimi, davlat siyosati va ta'lim sifatini ta'minlash mexanizmlari yoritiladi. Maqolada Fransiya ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari hamda xalqaro ta'lim tajribasidagi o'rnini ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Fransiya ta'lim tizimi, umumiy ta'lim, uzluksiz ta'lim, davlat ta'lim siyosati, xalqaro tajriba

Kirish. Zamonaviy dunyoda ta'lim tizimlari davlatlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omillardan biri hisoblanadi. Har bir davlat ta'lim tizimi o'zining tarixiy rivojlanish yo'li, milliy qadriyatlari va davlat siyosatiga asoslangan holda shakllanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, Fransiya davlatining ta'lim tizimi Yevropa va jahon ta'lim makonida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi.

Ilmiy manbalarda Fransiya ta'lim tizimi markazlashgan boshqaruv, ta'limning bepul va majburiyligi hamda davlat tomonidan qat'iy nazorat qilinishi bilan ajralib turishi qayd etilgan [1, 52]. Mazkur holatni davom ettirgan holda aytish mumkinki, ta'lim jarayonining yagona standartlar asosida tashkil etilishi ta'lim sifati va tenglikni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu esa barcha hududlarda o'quvchilarga bir xil ta'lim imkoniyatlarini yaratadi.

Fransiya ta'lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish, tanqidiy va mustaqil fikrlashni shakllantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Ta'lim mazmuni faqat bilim berishga emas, balki o'quvchilarning ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Fransiya ta'lim tizimining shakllanishi va huquqiy asoslari. Fransiya ta'lim tizimining shakllanishi uzoq tarixiy jarayon bilan bog'liq bo'lib, u davlat tomonidan boshqariladigan markazlashgan tizim sifatida rivojlangan. Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, Fransiyada ta'lim tizimi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi [2, 38]. Bu holatni kengaytirib izohlash mumkinki, ta'lim sohasiga oid qarorlar asosan markaziy hukumat darajasida qabul qilinadi va butun mamlakat bo'yicha bir xil qo'llaniladi.

Fransiyada ta'limning huquqiy asoslari davlat qonunlari va normativ hujjatlar bilan mustahkamlangan. Majburiy ta'lim yoshi, o'quv rejalari va baholash tizimi davlat tomonidan belgilangan yagona talablar asosida amalga oshiriladi. Ushbu yondashuv ta'lim tizimining barqaror ishlashini va sifat nazoratini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, Fransiya ta'lim tizimida dunyoviylik tamoyili muhim o'rin tutadi. Ta'lim muassasalarida diniy neytrallik saqlanib, barcha o'quvchilar uchun teng sharoit yaratiladi. Ilmiy manbalarda bu tamoyil Fransiya ta'lim tizimining asosiy xususiyatlaridan biri sifatida qayd etiladi [1, 55].

Date: 13th January-2026

Fransiyada umumiy ta'lim tizimining tuzilishi. Fransiyada umumiy ta'lim tizimi bir nechta izchil bosqichlardan iborat bo'lib, ular o'quvchilarning yosh va rivojlanish xususiyatlariga mos holda tashkil etiladi. Ta'lim jarayoni maktabgacha ta'limdan boshlanib, boshlang'ich, o'rta va yuqori o'rta ta'lim bosqichlarini o'z ichiga oladi. Ilmiy tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, ushbu bosqichlarning uzviy bog'liqligi o'quvchilarning uzluksiz ta'lim olishini ta'minlaydi [2, 41].

Umumiy ta'lim tizimining dastlabki bosqichida o'quvchilarning savodxonligi, mantiqiy fikrlashi va ijtimoiy moslashuvi rivojlantiriladi. Keyingi bosqichlarda esa fanlar chuqurlashtirib o'qitilib, o'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlariga mos yo'nalishlar shakllantiriladi. Natijada, Fransiya ta'lim tizimi o'quvchilarning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Fransiyada boshlang'ich ta'lim tizimi va uning xususiyatlari. Fransiyada boshlang'ich ta'lim umumiy ta'lim tizimining muhim bosqichi hisoblanadi va u o'quvchilarning keyingi ta'lim jarayoniga tayyorlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Boshlang'ich ta'lim odatda 6 yoshdan boshlanib, bir necha yil davom etadi. Ushbu bosqichda o'quvchilarning savodxonligi, hisoblash ko'nikmalari, mantiqiy fikrlashi va ijtimoiy kompetensiyalari shakllantiriladi. Ilmiy manbalarda Fransiya boshlang'ich ta'limi o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishga yo'naltirilgani ta'kidlanadi [1, 58]. Bu holatni davom ettirgan holda aytish mumkinki, boshlang'ich bosqichdayoq o'quvchilarda mas'uliyat va mustaqillik sifatleri rivojlantiriladi.

Boshlang'ich ta'limda fanlar integratsiyalashgan holda o'qitiladi. O'qish, yozish, matematika bilan bir qatorda tabiatshunoslik, san'at va jismoniy tarbiya fanlariga ham alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Natijada, ta'lim jarayoni faqat akademik bilimlar berish bilan cheklanib qolmaydi.

O'rta ta'lim tizimi va yo'nalishlar. Fransiyada o'rta ta'lim ikki asosiy bosqichdan iborat bo'lib, u o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish va ularni kelgusidagi kasbiy yo'nalishlarga tayyorlashga qaratilgan. O'rta ta'lim jarayonida o'quvchilarga umumiy fanlar bilan bir qatorda tanlov fanlari ham taklif etiladi. Ilmiy tadqiqotlarda ushbu tizim o'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlashda muhim rol o'ynashi qayd etilgan [2, 44].

O'rta ta'limning yuqori bosqichida o'quvchilar akademik yoki kasbiy yo'nalishlarni tanlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Ushbu yondashuv ta'limni individuallashtirishga xizmat qiladi. **Bu esa** o'quvchilarning o'z kelajagini ongli ravishda rejalashtirishiga sharoit yaratadi. Fransiya ta'lim tizimida kasbiy yo'nalishlar ham umumiy ta'lim bilan uzviy bog'langan holda tashkil etiladi.

Baholash va nazorat tizimi. Fransiya ta'lim tizimida baholash va nazorat tizimi ta'lim sifatini ta'minlashning muhim mexanizmi hisoblanadi. Baholash jarayoni o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash bilan birga, ularning rivojlanish dinamikasini kuzatishga ham xizmat qiladi. Ilmiy manbalarda Fransiyada baholash tizimi shaffoflik va aniqlik tamoyillariga asoslanganligi qayd etiladi [1, 61].

Date: 13th January-2026

Baholashda yozma ishlar, og'zaki savollar va amaliy topshiriqlar qo'llaniladi. Yakuniy bosqichlarda esa milliy imtihonlar orqali o'quvchilarning bilimlari baholanadi. Natijada, baholash tizimi o'quvchilarning bilimlarini xolis va adolatli baholash imkonini beradi.

Fransiya ta'lim tizimida o'qituvchi markaziy figuradir. O'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va malakasiga yuqori talablar qo'yiladi. Ilmiy adabiyotlarda Fransiya o'qituvchilar maxsus tayyorgarlikdan o'tishi va muntazam ravishda malaka oshirishi ta'kidlangan [2, 46]. Bu holat ta'lim sifati barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'qituvchilar davlat tomonidan belgilangan dasturlar asosida faoliyat olib boradi, biroq ular metodlarni tanlashda ma'lum erkinlikka ega. Ushbu yondashuv o'qituvchilarning ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi va dars jarayonini yanada samarali tashkil etish imkonini beradi.

Fransiya ta'lim tizimi bir qator kuchli jihatlari bilan ajralib turadi. Avvalo, ta'limning davlat tomonidan markazlashgan holda boshqarilishi mamlakat bo'ylab yagona standartlarning amal qilishini ta'minlaydi. Bu esa ta'lim sifati va tenglik tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ilmiy manbalarda markazlashgan boshqaruv ta'lim resurslaridan samarali foydalanish va sifat nazoratini kuchaytirishga imkon berishi qayd etilgan [1, 63]. Mazkur holatni davom ettirib aytganda, hududlar o'rtasidagi ta'lim farqlarini kamaytirish Fransiya ta'lim siyosatining muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Ta'limning bepul va majburiyligi Fransiya ta'lim tizimining yana bir muhim afzalligi sanaladi. Ushbu tamoyil barcha bolalarning ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishini ta'minlaydi. Tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, ta'limga keng qamrovli kirish imkoniyati jamiyatda ijtimoiy adolatni qaror toptirishga xizmat qiladi [2, 48]. Bu esa ta'lim tizimining ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi rolini oshiradi.

Fransiya ta'lim tizimi xalqaro tajribada ham e'tirof etilgan. Xalqaro baholash dasturlari va ta'limiy tadqiqotlarda Fransiya ta'lim modeli o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, mantiqiy tahlil va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgani bilan ajralib turadi [1, 66]. Natijada, Fransiya ta'lim tizimi ko'plab davlatlar uchun o'rganishga arzigulik tajriba sifatida qoraladi.

Fransiya ta'lim tizimi tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu tizimning samaradorligi bir nechta omillarning uyg'unlashuvi bilan belgilanadi. Markazlashgan boshqaruv, o'qituvchilarning yuqori kasbiy tayyorgarligi va baholash tizimining shaffofligi ta'lim jarayonining uzluksiz va barqaror ishlashini ta'minlaydi. Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanganidek, ta'lim tizimining izchilligi va barqarorligi ta'lim natijalarining yuqori bo'lishiga olib keladi [2, 51].

Shu bilan birga, Fransiya ta'lim tizimida fanlararo yondashuv va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari muhim o'rin egallaydi. Bu yondashuvlar o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos tayyorlash imkonini beradi. Bu holatni umumlashtirib aytganda, Fransiya

Date: 13th January-2026

ta'lim tizimi nazariya va amaliyot uyg'unligiga asoslangan samarali model sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, Fransiya davlatining ta'lim tizimi markazlashgan boshqaruv, bepul va majburiy ta'lim, shuningdek, sifat nazoratining qat'iy mexanizmlari bilan ajralib turadi. Ta'lim tizimining barcha bosqichlarida o'quvchilarning ilmiy, ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu yondashuv Fransiya ta'lim tizimining xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lishini ta'minlaydi.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, Fransiya ta'lim tizimi o'zining barqarorligi, tenglik tamoyillariga sodiqligi va sifatga yo'naltirilganligi bilan boshqa davlatlar uchun muhim tajriba manbai hisoblanadi. Shu sababli, ushbu ta'lim tizimini o'rganish va tahlil qilish ta'limni rivojlantirish yo'lida muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. OECD. *Education at a Glance: France*. Paris: OECD Publishing, 2022. 210 p.
2. Eurydice. *The Structure of the European Education Systems: France*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. 95 p.